

Centar za ekologiju i održivi razvoj (CEKOR), Nataša Đereg

Izlaganje, Dom Narodne Skupštine, mala sala 13. novembar 2012 godine
„Uticaj genetički modificiranih organizama na životnu sredinu i zdravlje“

Poštovani,

Javnost u Srbiji treba da zna da se kako u svetu generalno, tako i u Evropi, jako malo zaista zna o uticajima GMO po zdravlje ljudi i životnu sredinu. Ne procenjuju se dugoročni efekti GM organizama, i do sada nisu vršene procene GM organizama koji ispuštaju toksine slične pesticidima.

Takozvana procena rizika GMO je uvedena u regulatorni sistem EU, koja kroz svoju posebnu proceduru i formirano nadležno telo- zvano EFSA- vrši ocenjivanje rizika svakog pojedinačnog slučaja GM organizma ili proizvoda koji se želi plasirati na njeno tržište. Rad ovog tela je problematičan i doveden u pitanje od strane ministara životne sredine zemalja EU.

Nedavna studija francuskih istraživača vođenih naučnikom SERALINIJE, publikovana u naučnom časopisu „Food and Chemical Toxicology“ pokazala je značajna povećanja bolesti raka i smrti kod pacova koji su hranjeni GM kukuruzom (NK603 od Monsanto), dovodeći u pitanje ocenjivanje rizika od GMO u Evropi.

Po evropskim zakonima o GM organizmima, državama je dozvoljeno da zabrane GM useve na osnovu zdravstvenih i ekoloških uticaja. Pravila Svetske trgovinske organizacije kažu pak da svaka država treba da obezbedi naučno zasnovanu argumentaciju koja bi “dokazala” štetne efekte GMO po životnu sredinu i zdravlje ljudi; što je potpuni apsurd jer su uprave multinacionalne GM korporacije u posedu svih istraživanja i informacija o GM organizmima, i jer ne postoje nezavisna istraživanja koja dokazuju da su GM biljke i proizvodi bezbedni za upotrebu. Ne postoje „pravila“ u Svetskoj trgovinskoj organizaciji koja se tiču biotehnologije, tj. genetički modificiranih organizama. Ukoliko se zatraže ta pravila od same Svetske trgovinske organizacije u ime države Srbije, oni će zasigurno odgovoriti da takvih pravila nema. Pravila Svetske trgovinske organizacije koja se mogu primeniti kod genetički modificiranih organizama su zapravo tzv. SPS i TBT sporazumi Svetske trgovinske organizacije koji se tiču mera za bezbednost hrane u međunarodnom prometu.

Svetska trgovinska organizacija može samo da koristi argument da se ne primenjuju njeni standardi kada je u pitanju procedura procene rizika.

Građani Srbije i Evrope, koji su se većinom izjasnili da ne žele GMO, treba da imaju pravo na poverenje u institucije koje će da primene visoke standarde pre nego se rizična i opasna hrana po ljude ili po stoku ne odobri. Takođe imaju pravo na obavezno obeležavanje GMO i pravo da znaju više o tome kako se procenjuju dugoročni uticaji GMO pre nego što se takav organizam pusti u prirodu. Da li Srbija ima takve institucije? Da li su oni koji su ilegalno gajili GM soju bili kažnjeni kako propisuje Zakon? Da li naše laboratorije mogu ispratiti šta nam od transgena ulazi u zemlju, i pratiti trag GMO od njive do trpeze?

Koja visina kazne treba da se propiše protiv onog ko namerno ilegalno gaji GMO u Srbiji?

Srbija je mala država, koja ima pravo da odredi u kom smeru želi da se kreće njena poljoprivreda, i ima sva prava da napiše zakon o genetički modificiranim organizmima kakav želi, čak i da zabrani njihovo komercijalno gajenje, a sve bazirano na principu obazrivosti i u skladu sa naukom. Niti američka administracija niti Svetska trgovinska organizacija imaju pravo da odlučuju koji naučni pristup je prihvatljiv a koji je neprihvatljiv u ime Srbije.

Rizik od nekontrolisanog širenja transgenih organizama u divlje vrste ili lokalne varijetete iste vrste zavisi od lokalne flore i lokalnog sistema poljoprivrede i nabavke semena.

Što je država bogatija u biološkom diverzitetu, to je komplikovanija procena rizika i mogući degradirajući efekti tzv. slučajnih "ispuštanja" veći.

Srbija je drugi centar biološke raznovrsnosti poljoprivrednih kultura kao što su kukuruz, soja, pšenica i suncokret i značajan centar za oplemenjivanje i stvaranje hibridnog semena.

Mogućnost kontaminacije sa GMO-om lokalnih sorti kukuruza i soje je značajna pretnja za državnu biološku raznovrsnost, kulturne korene i bezbednost hrane uopšte.

Srbija je ratifikovala Kartagena Protokol o Biosigurnosti Konvencije o Biološkoj Raznovrsnosti 2006 godine, koji želi da zaštiti biološku raznovrsnost od potencijalnih rizika od strane živih modifikovanih organizama (LMO); ali nije ništa učinila da omogući njegovu stvarnu implementaciju.

U samoj Evropskoj Uniji postoje države kao što su Austrija i Mađarska koje su takođe eksplicitno zabranile gajenje GM biljaka, i koje su uprkos pokušajima same Evropske komisije (koja je opet pod pritiskom GM lobija) glasovima EU ministara uspele zadržati to svoje pravo da kazu "NE" GM biljkama. U Švajcarskoj su građani na referendumu izglasali petogodišnji moratorijum za GMO.

Srbija isto tako treba da bude mudra i da sačuva svoje genetičke resurse, biodiverzitet i zdravlje ljudi. Interes Srbije treba da je pre svega u razvoju konvencionalne i organske ratarske proizvodnje bez GMO, razvoju semenske proizvodnje bez GMO, kao i očuvanju starih sorti voća i povrća. Sve ovo ne može da paralelno egzistira sa GMO.

Na kraju, da dodam da je potpuno neprihvatljivo da Evropska banka za obnovu i razvoj razmatra odobrenje kredita od 40 miliona USD kompaniji Monsanto radi preuzimanja rizika u koji bi ušla ova kompanija ako bi sklopila ugovore sa srpskim seljacima, između ostalih. U Srbiji je gajenje transgena zabranjeno i nadamo se da će EBRD neko to i da poruči iz naše Vlade.